

3. Лисовский В.Т. Актуальные проблемы нравственного воспитания будущих специалистов. – М., 2003. – 385 с.
4. Панкратов А.Н. Саморегуляция психического здоровья: Практическое руководство. - М.: Институт психотерапии, 2001.
5. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности: Учеб. пособие. - М, 2001. - 304 с.

Емпатія як джерело гармонії у суспільстві

Колісник Л., Луценко С.

Проблема емпатії особистості набуває особливої актуальності у зв'язку з загальними тенденціями психології сучасного суспільства, що стає все більш жорстоким, раціональним, прагматичним. За даних обставин розвиток емпатії особистості можна розглядати як соціальне замовлення, оскільки це призведе до вирішення цілої низки психологічних проблем, зокрема, до зниження рівня агресії та до профілактики міжособистісних конфліктів у суспільстві. [4]

– Функціонування емпатії визначається цінностями та мотиваційними установками особистості. Емпатія слугує одним із регуляторів взаємовідносин між людьми; проявляється у прагненні надавати допомогу та підтримку іншим людям; сприяє розвитку гуманістичних цінностей особистості; супроводжує особистісне зростання та стає однією із провідних його ознак. [1]

Мета нашого дослідження полягала в аналізі літературних джерел щодо розуміння поняття емпатії та у визначенні рівня емпатії чоловіків та жінок різного віку і роду діяльності у сучасному суспільстві. Термін «емпатія» був введений у психологію Е. Тітченером для позначення внутрішньої активності, результатом якої є інтуїтивне розуміння ситуації іншої людини. Емпатія (гр. *empathia* - співпереживання) – це категорія сучасної психології, що позначає здатність особистості уявити себе на місці іншої людини, зрозуміти її почуття, бажання, ідеї та дії, на мимовільному рівні позитивно ставитися до ближнього, переживати подібні з ним почуття, розуміти та приймати його актуальний емоційний стан. Проявити емпатію по відношенню до співбесідника – означає подивитись на ситуацію його очима, уміти

«вслухатися» у його емоційний стан.

Проте, аналіз теоретичних та експериментальних досліджень, присвячених проблемі емпатії, дозволяє зробити висновок про відсутність єдиного розуміння сутності та структури даного феномену. Серед сучасних визначень емпатії зустрічаються і такі: знання про внутрішній стан, думки та почуття іншої людини; переживання емоційного стану, у якому знаходиться інший; активність по реконструкції почуттів іншої людини за допомогою уяви; роздуми про те, як людина поводитиме себе на місці іншої; засмучення у відповідь на страждання іншої людини; орієнтована на іншу людину емоційна реакція, що відповідає уявленню суб'єкта про благополуччя іншої людини. [1]

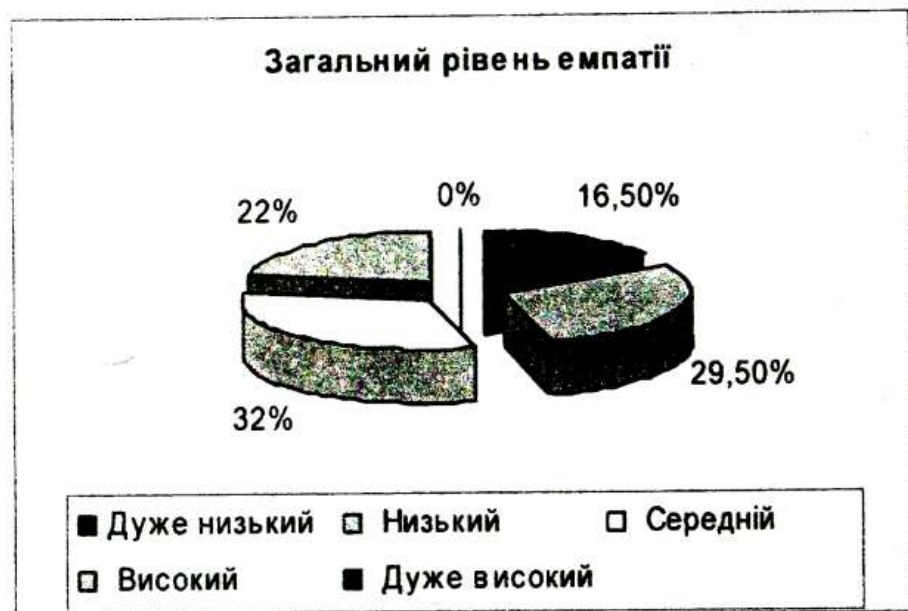
У психології міжособистісних відносин та психології особистості найбільш популярне розуміння емпатії, запропоноване Раймонд: «Емпатія – це уявне перенесення себе у думки, почуття і дії іншого та структурування світу за його зразком». Займаючись психологією мистецтва, Ліппс трактував емпатію як сприйняття естетичного об'єкту – це одночасно акт насолоди та пізнання. «Емпатія є способом пізнання об'єкта – естетичної насолоди, вживання в об'єкт через проекцію своїх почуттів та ідентифікацію з ним». [2] З'ясовано, що важливою стороною емпатії є здатність приймати роль іншої людини, що дозволяє розуміти (відчувати) не лише реальних людей, але і вигаданих (наприклад, персонажів художніх творів). Карл Роджерс визначає емпатію як «точне сприйняття внутрішнього світу іншої людини та, пов'язаних з ним, емоцій і змістів, ніби ви є цією людиною, але без втрати цього «ніби». [1]

У позитивній психології емпатія – одна з найвищих людських якостей, поряд з такими як оптимізм, віра, мужність і т. ін. Тут також виділяється емпатійність як властивість особистості, що може мати пізнавальний (здатність розуміти та передбачати), афективний (здатність емоційно реагувати) та активно-діяльнісний (здатність до співучасті) характер. [2] Серія досліджень, проведених Д.Бетсоном та його колегами, переконливо демонструє, що переживання емпатії, пов'язане з уявленням про благополуччя іншої людини, пробуджує альтруїстичну мотивацію,

метою якої є покращення благополуччя іншого. Таким чином, почуття емпатії по відношенню до іншої людини, яка потребує допомоги, пробуджує прагнення допомагати їй.

Поява емпатії спостерігається вже на ранніх етапах онтогенезу. Наприклад, поведінка немовляти, яке розплакалось у відповідь на сильний плач «товариша», який знаходиться поряд, демонструє один із перших видів емпатійного реагування – недиференційованого, коли дитина суттєво ще не здатна відокремити свій емоційний стан від емоційного стану іншого. [3] Зі збільшенням життєвого досвіду емпатійна здатність зростає. [5]

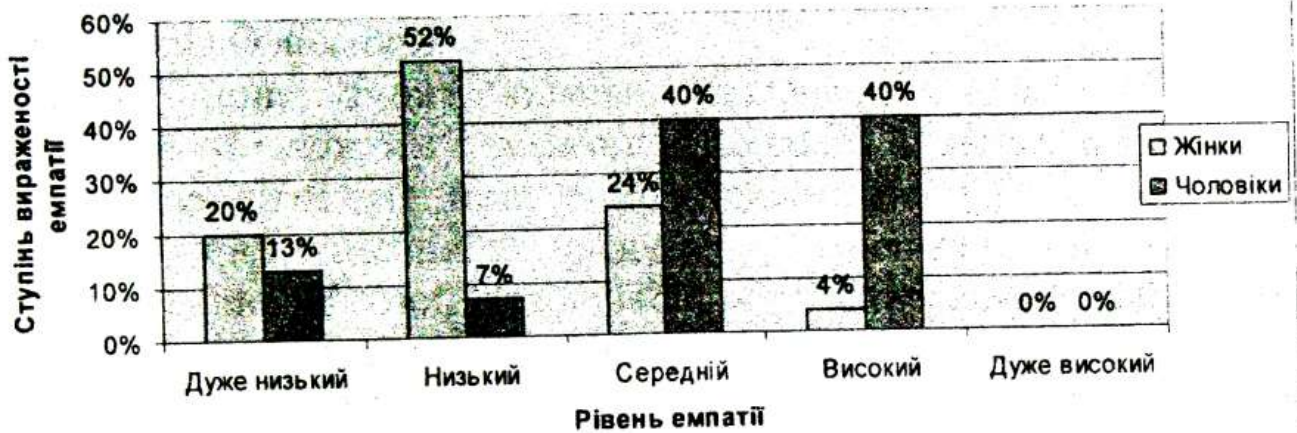
Наше дослідження рівня емпатії проводилось на базі Сумського державного університету та Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. У ньому прийняло участь 40 чоловік різного віку та статі. Для

діагностики була використана методика оцінки рівня емпатії А.Меграбяна та Н.Енштейна.

Необхідно відзначити, що людей з дуже високим рівнем емпатії серед опитаних взагалі не виявлено. Високий рівень виміряного показника більше властивий представникам чоловічої статі - 40% у порівнянні з 4% у жінок. Згідно результатам опитування, найбільша кількість респондентів мали середній та низький рівень емпатії - 32% та 29.5% відповідно. Дуже низький рівень емпатії продемонстрували 16.5% опитаних.

Показники емпатії у жінок та чоловіків

Отже, аналіз результатів показує, що в цілому, рівень емпатії у чоловіків вищий. Ці показники суперечать даним, що зустрічаються у літературі відносно цього питання. Останні відзначали, що саме жінки мають вищий рівень емпатії. Отримані результати можуть вказувати на той факт, що рівень емпатії не завжди залежить від статі, а зумовлюється іншими чинниками. Також це можна пояснити тим, що в опитаних чоловіків сильно розвинені фемінні риси, або ж навпаки, у жінок – маскулінні. Така тенденція може бути наслідком тендерних перетворень, що відбуваються у країні.

Список літератури:

1. Гаврилова т.п. Понятіе емпатии в зарубежной психологии. - Вопросы психологии. 1975. N22. - С. 147-157.
2. Иган Дж. Базисная эмпатия как коммуникативный навык. Журнал практической психологии и психоанализа. - М., 2000. N21.
3. Кузьмина В.П. Формирование эмпатии у младших школьников к сверстникам в зависимости от детско-родительских отношений в семье. Дис. канд. псих. наук. - Н. Новгород, 1999. - 137с.
4. Менджерцкая Ю.А. Особенности эмпатии субъекта затрудненного общения. - Прикладная психология. №24. 1999. - С.54-63.
5. Стрелкова Л.Г. Условия развития эмпатии под влиянием художественного произведения // Развитие социальных эмоций у детей дошкольного возраста / Под ред. А.В.Запорожца, Я.З.Неверович., 1986.- С.70-100.